રીવિઝન કમિટીએ સુધારેલી ટેક્સ્ટ બુકના ધોરણ મુજબ ખાસ થર્ડ ગ્રેડ શિક્ષકો પાસે તૈયાર કરાવેલી

ગુજરાતી

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

પ્રકાશક

બુકસેલર જેકીશનદાસ ત્રીભોવનદાસ

માલેક. જે. જે. એન્ડ કું.

ઠે૦ તાર ઓફિસ સામે—સુરત.

શાકે ૧૮૪૩ સને ૧૯૨૧ સંવત ૧૯૭૭

કીં. ૦-૩-૬

ધી "સુરત" પ્રિ. પ્રેસમાં વિઠ્ઠલદાસ ડીકાભાઈએ છાપ્યું ઠે. લીમડાચોક—સુરત.

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૧ લો.

પાઠ ૧ લો.

અક્ષર—દસ્કત, હરફ
ઉઠયાં—ઉભા થયાં
આંગણામાં—બારણા પાસે
ઘરેણાં—દાગીના, જણસો
ફટાકડા—ટેટા
લીંપેગુંપે—છાણ માટીથી જમીન ધુએ, અબોટ કરે
દારૂખાનું—આતસબાજી
સજોરી—એક જાતનો ખાગાનો ધઉનો ગળ્યો પદાર્થ
લુગડાં—કપડાં
નિશાળ—સ્કૂલ, શિક્ષણ ગૃહ
રજા—છુટી
સઘળાં—બધાં
રાજી—ખુશી
થોડાક—જરા દૂર
ભેગી—સાથે
ઘોળે છે—સફેદ બનાવે
ઘુઘરા—એક જાતનો ખાવાનો ધઉંનો ગળ્યો પદાર્થ
દહાડા—દિવસ
સાથીઆ—ચોક, દેવની પાસે અથવા ઘર આગળ ચુનાનાં કે લોટનાં ચિત્ર કાઢે છે તે
જમવાનું—ખાવાનું
ફડફડ—ધડાધડ
હરખાય—ખુશી થાય

કવિતાના અર્થ—દિવાળીના દિવસમાં ઘેરઘેર દીવા થાય છે, અને ફટાકડા ધડાધડ ફુટે છે તેથી છોકરાંઓ બહુ ખુશી થાય છે.

પાઠ ૨. જો.

કચેરીઓ—કોરટો, દરબારની બેઠક, થાણું
મુસલમાન—મહમદપેગંબરનો ધર્મ માનનાર
આઠવાડીઉં—સાતે વારનું ભેગું નામ
વિષે—બાબત, સંબંધી
સાહેબ—ગોરા લોક
જુમેરાત—ગુરૂવારની રાત
દેવળ દેહેરૂં, દેવનું મંદિર
છેલ્લો—છેવટનો
સવાર—વહાણું, પ્રભાત
રવિવાર—સૂરજનો વાર
સોમવાર—ચંદ્રનો વાર
ફરીથી—બીજી વાર

કવિતાના અર્થ—પહેલો રવિવાર તેની પછી બીજે સોમવાર, પછી ત્રીજે મંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરૂવાર, છઠો શુક્રવાર

છે અને સાતમો શનિવાર છે, શનિવાર એ છેલ્લો વાર ગણાય છે, એમ સાતવારનું એક અઠવાડીઉં થાય છે,

પાઠ ૩ જો.

નિશાળ–સ્કૂલ
દરવાજા–બારણાં, ઝાંપા
ખીલી રહયો–ફૂલ્યો
ચિત્રો–છબીઓ (જનાવરની)
પાટીઉં–બોર્ડ
ચોકઠું–ચારે બાજુથી જડી લીધેલું લાકડાનુંઘર
કસરત–શરીરને મહેનત કરી વાળવું, તાલીમ
બેઠક–બેસવાની જગ્યા
ફુલઝાડ–ફુલ થાય એવા છોડ
નકશો–ગામ કે દેશનો કાગળપર ચિત્રેલો નમુનો
ફરતી–આસપાસ [ટટ્ટી
વાડ–કાંટા કે ઝાંખરાંની
માંહે–અંદર
વેલ–વેલો
છોડ–રોપાઓ
વાવટા–નિશાન, ધજાઓ
રમત–ગમ્મત
ઘંટ–નિશાળ કે દેહેરામાં વગાડવાને લટકાવેલો ધાતુનો ઘાટ
મોગરી–લાકડાની હથોડી
કલાક–૬૦ મિનિટ, અઢી ઘડી
શીશી–વખત માપવાની રેતીની ભરેલી કાચની નાની બે ભેગી બાંધેલી બાટલી
ટાંગેલા–લટકાવેલા [જગા
ઘોડી–પાટીઉં મુકવાની
લખોટા–લાકડાના મણકા
કબાટ–સામાન મૂકવાને ખાનાવાળો બે બારણાનો ઉભો પેટારો
માટી–ગારો
મઝાની–સારી

પાઠ ૪ થો.

નિશાળીઆ–ભણનારા
શિખામણ–ડાહી ડાહી વાતો
પરોઢીએ–સવારમાં
સંગ–સોબત
શિક્ષા–શિખામણ
ઇશ્વર–પરમેશ્વર
નિત્ય–દરરોજ
જ્ઞાન–સમજણ
પેર–રીતે, પેઠે [ધોવા
નાહ્યા–પાણી વડે શરીર
આળસ–સુસ્તી.
ચિત્ત–મન
પાંસરૂં–સીધું
તમામ–બધા
માન–આબરૂ
ગુરૂ–મહેતાજી
સમા–સરખા
જુઠું–ખોટું
કદી–કોઇ દિવસ.
તજવું–છોડી દેવું.
અંગ–શરીર.
હળીમળીને–સંપીને.
ચોડી–લગાડી.
રૂડી–સારી
સમજો–ધ્યાન આપો
નીસરી–નીકળી.

કવિતાની સમજુતિ. (૧)

અન્વય—પરોઢીએ નિત ઉઠીને ઇશ્વરનું નામ લેવું (અને) દાતણ કરી નાહ્યા પછી તમામ પાઠ કરવા.

અર્થ—દરરોજ સવારમાં સૂરજ ઉગતા પહેલાં ઉઠીને પરમેશ્વરનું નામ બોલ્યા કરવું અને પછી દાતણ કરી, નાહીને બધું ભોજન કરવું.

(૨) **અન્વય**—માબાપનું કહ્યું કરો, મોટાંને માન દો, (અને) ગુરૂને બાપ સમા ગણો (તે) સારૂં જ્ઞાન મળશે.

અર્થ—માબાપ કહે તે કરો, આપણાથી જે મોટાં હોય તેમને આબરૂથી બોલાવો, અને આપણને ભણાવનાર જે વિદ્યાગુરૂ તેને બાપની બરાબર ગણો, તો આપણને સારી અકકલ મળશે.

(૩) **અન્વય**—કદી જુઠું ન બોલવું, અંગ આળસ તજવું, સારો સંગ રાખી હળીમળીને ચાલવું.

અર્થ—કોઈ દિવસ જુઠું બોલવું નહિ. શરીરમાંથી સુસ્તાઈ કાઢી નાખવી બધાની સાથે સંપીને ચાલવું અને સારા માણસની સોબત કરવી.

(૪) **અન્વય**—નિત્ય નિશાળમાં જવું, (ત્યાં) ચિત્ત ચોડી ભણવું રૂડી રીત રાખી ગુરૂની શિક્ષા માનવી.

અર્થ—દરરોજ નિશાળે જવું, ત્યાં મન રાખી ભણવું અને સારી રીતભાત રાખીને મહેતાજીની શીખામણ માનવી.

(૫) **અન્વય**—મન રમતમાં રાખો નહિ (અને) સારી પેર સમજો (કે) નિશાળમાંથી નીસરી પાંસરૂં ઘેર જવું.

અર્થ—રમવામાં મન રાખવું નહિ અને નિશાળમાંથી બહાર નીકળ્યા કે સીધું ઘેર જવું; એ સારી રીતે સમજી રાખજો.

પાઠ ૫મો.

લુગડાં—કપડાં.

ઓઢણી— છોકરીઓને ડીલે ને માથે ઓઢવાનું લુગડું

અંગરખી—ડગલી.

ધોતલી—પોતડી

સુરવાળ—લેંઘી, ચોરણી.

કહેવા લાગ્યો – કહેવા મંડયો.

લેંઘી—ચોરણી.

[illegible]આના—મોહલ્લાના.

પરીક્ષા—તપાસણી. (શીખેલાની.)

ત્યારે—તે વખતે.

જોડીઓ—બૂટ, ખાસડીઓ
બજારમાં—ચૌટામાં.
કોટ—ડગલો.
મંગાવે—અણાવે.
ઘાઘરી—ચણીઓ.
બદન—કબજો.
લાવી—આણી.

પાઠ ૬ ઠો.

ચોકખાઈ—સફાઈ.
ફોલ્લા—ચાંદાં (ગુંમડાં)
મુખડું—મોઢું.
પહેરણ—ઝબલું.
બરાબર—સારી રીતે
ઊર—મન
કવિતા—ગાયન
ચોકખાં—સાફ [વાડો
ગંદવાડ—ગલીચી, ગેજ
નાંથ—ધણી
મેલાં—ગંદા
કપડાં—લુગડાં
ડીલ—શરીર
ચોળીને—ઘસીને
ગંદી—ખરાબ, વાસ મારતી. [ખડમાં
પાસે—નજીક, જોડમાં,
રાજી—ખુશી
અડાય—અડકાય
ખસ—ખુજલી
ધોવડાવવાં—સાફ કરાવવાં
વાડો—ઘરની પાછળની છુટી જમીન
આંગણામાં—બારણામાં
માંદાં—શીક, આજારી
ચોક—મોટી ચોકડી

કવિતાના અર્થ— મારો ઓટલો ને મારા ઘરનો ચોક ચોકખો છે મારાં લુગડાં ચોકખાં જોઈને બધા લોક એને ચોકખું કહે છે. મારૂં મોઢું અને મારા હાથ ચોકખાં છે અને મારૂં મન ચોકખું છે ત્યાં જગતના ધણી બેસે છે.

પાઠ ૭ મો.

વરસગાંઠ—જન્મ દિવસ
કંસાર—લાપશી
ભાવ્યો—સારો લાગ્યો
આપ્યાં—દીધાં
ક્યારે—કઈ વખતે
સગાં—વહાલાં, સંબંધી
અડાડ્યો—અડકાડ્યો
બોલાવ્યાં—તેડયાં
પાનસોપારી—પાન અને સોપારી
સવારમાં—[illegible]
ઝટ—જલદી
ભાણો—બેનનો દીકરો
મંડયો—લાગ્યો, વળગ્યો
સૌ—સઘળાં, બધા
બીડાં—પટ્ટીઓ

પાઠ ૮ મો.

સગાં—સબંધી
ભત્રીજો—ભાઈનો છોકરો
માસઆઈ — માસીનો છોકરો
વેવાઈ—છોકરા કે છોકરીનો સસરો (એક બીજાનો કહે છે)
વેવાણ—છોકરા કે છોકરીની સાસુ (એક બીજાને કહે છે)
પીતરાઈ—કાકાના છોકરા
ફોઈઆત—ફોઈનાછોકરા
દૂધભાઈ—મા એક અને બાપ જુદા.
મોળાઈ—મામાના છોકરા
ઓરમાઈ—સાવકા
સાવકી—ઓરમાન
કાકો—બાપનો ભાઈ
વહુ—બાયડી

પાઠ ૯ મો.	ગભરાતી–અકળાતી	સંભાળે–જતન કરે, સાચવે
હરખાઉં–ખુશી થાઉં	ચાંપે–દાબે	લગાર જરી
સર્વે–બધાં	બોકી–બચી	હાલો–હાલરડું
ઓસડ–દવા	ભીડે ભરે	માંદા–બીમારી, શીક
પંપાળી–હાથ ફેરવી	રાજી–ખુશી	માડી–મા
કલોલ–આનંદ	ભૂલી–વીસરી	નવ–નહિ
આભાર–પાડ, ગુણ	મીઠા–સારા	હેત–વહાલ
દુખડાં–પીડાં	પંખી–પક્ષી	અપાર–ઘણું
	માત–મા	

કવિતાની સમજુતી. (૨)

અન્વય—માને દેખી બહુ હરખાઉં, દોડી દોડી સામે જાઉં, (કે) લઇને છાતી સાથ ચાંપે (અને) બોકી દઇને બાથ ભીડે.

અર્થ—હું માને જોઇને ઘણો રાજી થાઉં, અને દોડી દોડીને તેની સામે જાઉં; કે તે મને ઉંચકી લઇ છાતી સાથે દાબે, અને બચી કરી બાથમાં ઘાલે.

(૨) **અન્વય**—(મને) ખોળા માંય લઈ ધવરાવે, પંપાળીને રાજી થાય, મારૂં મુખ જોઇને હરખાય, (અને) સર્વે દુખડાં ભૂલી જાય.

અર્થ—મને ખોળામાં લઇને પોતાનું દૂધ પીવરાવે, અને મારા શરીરે હાથ ફેરવીને તેમજ મારૂં મોહું જોઇને રાજી થાય અને પોતાનાં બધાં દુઃખ વીસરી જાય.

(૩) **અન્વય**—મારા બોલ મીઠા લાગે (એવા કે) જાણે પંખી કલ્લોલ કરે, માતા સારૂં ખાવું આપે (અને) મારી જાત બહુ સંભાળે.

અર્થ—મારા બોલ જાણે પંખીઓ કલ્લોલ કરતાં હોય એવા મીઠા લાગે, મા મને સારૂં સારૂં ખાવાનું આપે, અને મારા શરીરનું બહુ જતન કરે.

(૪) **અન્વય**—મને લગાર રડતો જાણી, તેવાર ગભરાતી દોડે (અને) (હું) હસુંને રમું તો (તું) બહુ ખુશ થાય ને (મને) ઉંઘાડવા હાલો ગાય.

અર્થ—મને જરા પણ રડતો સાંભળે તે વખતે મારી પાસે ગાભરી બની દોડી આવે; પણ જો હું હસું અને રમું તો તું બહુ રાજી થાય અને મને ઉંઘાડવા માટે હીંચકો નાખતી જાય ને ગીત ગાય.

(૫) અન્વય—માડી (હું) માંદા પડતાં ઓસડ પાય, (અને તુ) પેટ ભરી ખાય નવ, તારૂં હેત સૌથી અપાર (છે માટે) તારો બહુ આભાર માનું.

અર્થ—હે મા હું જરા માંદો પડયો કે તું મને ઓસડ પાય, અને તું પેટ ભરીને પૂરૂં ખાય નહિ; એવું તારૂં હેત સૌથી વધારે છે તેથી હું તારો ગુણ માનું છું.

પાઠ ૧૦ મો.

માન–આવકાર
ત્યાં–તે ઠેકાણે
પ્રમાણે–રીતે
વખાણુ કર્યા–સાબાશી [આપી
ઓરડામાં–ઘરના એક ભાગમાં
મેહેતાજી–ગુરૂ, માસ્તર
સલામ–કપાળે જમણો હાથ લગાડવો
અદબ–વિવેક, મરજાદા

પાઠ ૧૧ મો.

ઉજાણી–મેજબાની
આશોપાલવ–એક જાતનું ઝાડ
પીરસ્યા–મૂકયાં
કુલડીઓ–માટીની નાની લોટીઓ
પૌંઆ–ચપટા કરેલા ચો- [ખા
બબ્બે–બે સાથે [ચ છે તે
સંદેરી–સંદેરગામમાં થા-
વઘારેલા–તેલને ગરમ કરી તેમાં રાઇ, મરચું, હીંગવીગેરેનાંખીમીઠું ભેળવી ગરમ કરેલા
શેતરંજી–પાથરવાનું રંગદાર પટાનું સુતરાઉ બિછાનું
પાથરણુ–બિછાનું
નારંગી – એક જાતનું લીંબુ જેવું ફળ
ખારેકી–ખારેકના જેવા
લાડુ–લોટમાં ઘી,ગોળ કે ખાંડ નાંખી ખાવાને બનાવેલો ગોળ પદાર્થ
સીધી–પાધરી
સમજવો–જાણવો
શાક–તરકારી
ચટણી–આદુ, મરચાં કોથમીરને મીઠું ભેગું વાટી, ખાવાને બનાવેલો પદાર્થ
માંડયું–શરૂ કર્યું
ઉઠયાં–ઉભાં થયાં
ખૂબ–વધારે
મજા–ગમ્મત

પાઠ ૧૨ મો.

હોડી–મછવો
રમત–ખેલ
પછાડી–પાછળ
સહેલ–મજા
એકઠા–ભેગા
સરત–હોડ
તળાવ–વરસાદનું પાણી ભર્યું રહે તેવો મોટો ખાડો, નાનું સરોવર
જીત્યો–જીત મેળવી
તાપ–તડકો
પણે–પેલી બાજુ
લોક–માણસ
તરફ–બાજુ
સઢ – વહાણને ચાલવા મદદ કરવા માટે પવન ભરવા સારૂ તેની વચમાં બાંધેલું લુગડું

ચાલ—રીતભાત
સુંદર—સારી

પાઠ ૧૩ મો.

ખંડ—રેંજે
કાંચળી—કાપડી, કમખો
મળ્યો—જડયો
ઈનામ—બક્ષીસ, સરપાવ
બદલામાં—સાટામાં
મઝાનો—સારો
રડતી—રોતી
છાની—ચૂપ
પકડી—ઝાલી
નજર—સરત, ધ્યાન
ડાહી—શાણી
રજા—પરવાનગી

પાઠ ૧૪ મો.

ફેંકાફેંકી—નાંખાનાંખી
પ્રાણી—જીવ
નુકશાન—બગાડ
ધડાધડ—ફડાફડ
સંભાળી—સાચવી
હાણ—નુકશાન
ડાહ્યો—શાણો
દુઃખ—પીડા
તળાવ—નાનું સરોવર
પાળ—કિનારો
વાગ્યા—લાગ્યા
ખમાયા—વેઠાયા
ગરીબને—રાંકને
શા માટે—કેમ
રમત—ખેલ
ઇજા—દુઃખ, પીડા
જરાએ—થોડું પણ લ-
ગારે
ભારી—ઘણું

કવિતાના અર્થ—રમત ગમત કરતાં; કદી પણ કોઇને નુકશાન કરવું નહિ, અવળી રીતે રમતમાં ઘણું નુકશાન થાય છે.

પાઠ ૧૫ મો.

દયા—રહેમ, મહેર
ફાંફાં—આમ તેમ ફોકટ
જ્યાં ત્યાં જોવું તે
ખીજ્યા—વઢયા
વખતપર—બરાબર વ-
ખતે
સોળ—ઝપાટા, ભરોળ
નીરવું—ઘાસ નાખવું
ત્રજુ—શકિત
ઉપરાંત—વધારે
ધુંદાય—ચગદાય
દુઃખ—પીડા
ઝટ—તરત
તળે—નીચે
ઇજા—પીડા
ઢોર પશુ
કામનાં—ખપનાં
દેવું—આપવું
સભાળ—બરદાશ
સાફ—ચોકખું
યાદ છે—સાંભરે છે
ભૂલી—વીસરી

પાઠ ૧૬ મો.

નક્કી—ખચીત
સેળભેળ—એકઠાં
છુટો—બંધ વગરનો
સમજ્યો—જાણ્યું
ફીકર—ચિંતા
હોશિયાર—ખબરદાર, કા-
બેલ
શાબાસ—વખાણ કરવાં તે
મઝા—ગમત
દાવ—વારો
બાકીના—બીજા રહ્યા તે
વાંસાપર—પીઠપર, બર-
ડાપર
વારા ફરતી—એક પછી
એક
સવાલ—પ્રશ્ન
પારખી—ઓળખી, જાણી

સંતાવા-છુપાવા
લાંબો વખત-ઘણીવાર
ઓળખ-પારખ
તરત-જલદી

પાઠ ૧૭ મો.

સાચ-સાચી વાત સાચ-વર [રદાર
દેશાઈ-વતનદાર, જાગી
પાઘડી-માથે પહેરવાનું લાંબુ લુગડું બાંધીને ગોળ કરેલું તે
ચપ્પુ-ચાકુ, છરી
ગમ્યો-પસંદ પડયો
સાચા બોલુ-ખરા બોલુ સતવાદી, સાચું
લડે-વડે
હેત-માયા
વખાણ્યો-પસંદ કર્યો
મંડયો-વળગ્યો
કાપ-ચીરો
ગભરાયો-અકળાયો
રાજી-ખુશી
વહાલુ-પ્યારૂ

પાઠ ૧૮ મો.

સીમ-ખેતર
બગાડ-નુકસાન
જુઠાણું-ખોટું બોલવું તે
શરમાઈ-લજવાઇ
મશ્કરી મજાક, હાંસી
પસ્તાય-ખોટું કામ કર્યા પછી મનમાં બળવું તે
સચડાય-ફસાય
અમથી-ખોટી, નકામી
ધાજો-દોડજો, મદદે આવજો
આસપાસ-આજુબાજુ.
ખેતરવાળા — ખેતરના માલીકો ખેડુત
બપડા-બિચારા
ખરેખરો-સાચે સાચો
ગભરાઇ-અકળાઇ
છેતર્યાં-ઠગ્યાં
વારે-મદદે
ધાયા-દોડી આવ્યા.
યાદ-ધ્યાન, સુરત

કવિતાના અર્થ—જે માણસ બીજાની મશ્કરી કરે તે મોડો વહેલો પકડાય છે, ખોટારૂં તરત જણાઇ આવે છે અને છેવટે જુઠો માણસ પસ્તાય છે.

પાઠ ૧૯ મો.

શિયાળ-કોલું
જુકિત-ઉપાય
પોકેપોક-બૂમેબૂમ
દુઃખ-પીડા
દયા-રહેમ
સગાંવહાલાં-કુટુંબી
વિચાર-મનસુબો
ગભરાઇને-અકળાઇને
બચાવે-ઉગારે
આઘુ-દૂર, છેટું
કબુલકરી-માની હા પાડી
દરેક-એકએક
પ્રમાણે-રીતે
વારાફરતી- એક પછી એક

પાઠ ૨૦ મો.

ગરીબ-કંગાળ
ભિખારી-ખાવા પીવાનું જેને ન હોય તે
અપંગ-લુલા, લંગડા, આંધળા, બેહેરા વગેરે
અન્ન-અનાજ
ભગવાન-પરમેશ્વર
અંધળો-આંખો વિનાનો
ભજન-ઇશ્વરનાં ગીત
લુગડાં-કપડાં

ગજવામાં-ખીસામાં
સેવ — ચણાના લોટનો ખાવાનો બનાવેલો પદાર્થ
મમરા-ચોખાનો શેકીને બનવેલો ખાવાનો પદાર્થ
દયા-રહેમ
ભલુ-સારૂ

પાઠ ૨૧ મો

પ્રભુ-પરમેશ્વર
ઉજાસ અજવાળુ
વિદ્યા-ભણતર
ચંદ્ર-ચાંદો
સરજાવી-પેદા કરી
અગણિત-ગણાય નહિ એવા
હામ-હિમ્મત
વીસરૂં-ભૂલું
ઉપયોગી-અપની, કામની
દામ-પૈસા
અન્ન-દાણા
પાળે-પોષણ કરે
જીવ-પ્રાણી
તમામ-બધા
ઠામ-ઠેકાણે
દયા-કૃપા
સેવક-ચાકર, દાસ

કવિતાની સમજુતિ. (૩)

અન્વય—પ્રભુનામ વીસરૂં નહિ, હું કદી પ્રભુનામ વીસરૂં નહિ, સુરજ ચંદ્ર અગણિત તારા (એ) ઉજાસને કામ કર્યા (છે).

અર્થ—હે પ્રભુ હું તારૂં નામ કદી ભુલું નહિ તેં સુરજ, ચંદ્રમા અને ગણાય નહિ એટલા ચંદરણાં અજવાળા માટે કર્યાં છે, માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલું નહિ.

(૨) **અન્વય**—તેં બહુ ઉપયેગી હવા આપી (જેનું) કંઈ દામ બેસે નહિ (માટે) હું કદી૦

અર્થ—હે પ્રભુ તેં અમોને ઘણીજ કામની હવા આપી છે, છતાં તેનો એક પૈસો પણ બેસતો નથી માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલું નહિ.

(૩) **અન્વય**—(તું) વરસાદથી અન્ન દીએ છે અને તમામ જીવ પાળે (માટે) હું કદી૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તું વરસાદ વડે અન્ન જ પેદા કરી આપે છે અને બધા પ્રાણીયોનું પાલન પોષણ કરે છે, માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલું નહિ.

(૪) **અન્વય**—દહીં, દુધ દેવા સૌ ઠામ ગય ને ભેસો સરજાવી (માટે) હું કદી૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તેં અમોને દુધ અને દહીં આપવા માટે બધે ઠેકાણે ગાયો અને ભેંસો ઉત્પન્ન કરી છે. માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલું નહિ.

(૫) **અન્વય**—(તેં) આંબો, ગુલાબ (ને) બદામ (વગેરેનાં) ઝાડપાન, ફળ અને ફુલ બનાવ્યાં છે (માટે) હું કદી•

અર્થ—હે પ્રભુ ! તેં આંબા, બદામ વગેરેનાં ઝાડ, પાન, ફળ અને ગુલાબ વગેરેના ફુલ બનાવ્યાં છે માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલુ નહિ.

(૬) **અન્વય**—સેવકને દયા કરી વિદ્યા, સુખ, હામ બહુ આપો હું કદી૦

અર્થ—હે પ્રભુ ! આ તારા દાસને કૃપા કરી વિદ્યા, સુખ ને હિંમત બહુ આપો. હે પ્રભુ ! હું તારૂં નામ કદી ભુલીશ નહિ.

પાઠ ૨૨ મો

સરદાર—ઉમરાવ, અમીર
સ્વપ્નુ—ઉંઘમાં આવતા વિચારો
શિકાર—પ્રાણીઓને મારવાની રમત
હરણી—મૃગલી
રૂપાળું—સુંદર
મન થયુ—ઇચ્છા થઇ
ઉપાડી—ઉંચકી
પાછળ—પછવાડે
રાજી—ખુશી
વહાલા—પ્યારા
છલંગ—કુદકો
પાડ—ઉપકાર
વારેવારે—દરેક ફેરે
દેવતાઇ—અલૌકિક
પુરુષ—માણસ
બેટા—દીકરા
રાજા—દેશનો ધણી

પાઠ ૨૩ મો

રૂપાળું—સુંદર મજાનું
ભંડારીઆમાં — બારણાવાળાં તાકામાં
હમેંશા—રોજ, દરેક વખતે
ભોગજોગે—નશીબજોગે
રસોડામાં—રાંધવાની જગ્યામાં
મણા—ખામી
પોળી—રોટલી
ઉંદરીઉં—ઉંદર પકડવાનું પાંજરૂ
ઉંદરડી—ઉંદરનું બચ્ચું
ભરાઇ—સંતાઇ
ખુશી—રાજી
બાકુ—કાણું
મજાનુ—સારૂં
પાર—છેડો
વલે—હાલત

પાઠ ૨૪ મો

પોલ—પોલાણુ
ફેણ—સાપની પહોળી કરેલી ગરદન
જોરાવર—જબરો
ઝેરી—ઝેરવાળો
પછાડા—અફળાટ
ઝાઝા—વધારે
પ્રાણ—જીવ
ફુંફાડા—ફું ફું અવાજ કરવો તે
ચટકા—ડંખ બચકાં ભરવાં
વેર—અદાવત
કાંઠો—કિનારો
દર—કાણું સાપને રહેવાનું ઘર
વાર—વખતે
રસ્તો—મારગ

બીતો—ડરતો	છોલાઇ—ઘસાઇ	વાસ—ગંધ, સોરમ
પંખી—પાંખવાળું જનાવર	વળગીને—બાઝીને	ભેગી—એકઠી
	દીધા—ભર્યા	અંતે—છેવટે
ઘુંદી—ચગદી, કચરી	પછાડી—અફાળી	નાગ—મોટો સાપ

કવિતાનો અર્થ—બળ વગરના પણ વધારે માણસથી કદી અદાવત કરીએ નહિ, જેમ આવી રીતે કીડીએ કાળા સાપનો જીવ લીધો તેમ આપણે પણ મરવું પડે.

પાઠ ૨૫મો.

સેવા—ચાકરી	સંતાપ—પીડા, દુઃખ	તેવાર—તે વખતે
અમાપ—ઘણીજ	લુલાં—લંગડાં	ખાંધે—ખભે
મનસુબો—વિચાર	ધન—પૈસો	હેત—વહાલ
તીરથ—જાત્રા	પરખી—જાણી	રાજી—ખુશી
અચરજ—નવાઇ		અપાર—ઘણી
આશીશ—આશીરવાદ		ફરજ—કરવા લાયક કામ, ધર્મ
કાવડ—વચમાં કામડીને બે છેડે બે શીકા લટકાવેલા હોય તેવું પાણી વીગેરે લઇ જવાનું સાધન		મહેર—દયા
		લીલાલહેર—આનંદ સુખ

કવિતાની સમજુતિ. (૪)

અન્વય—(એક) ઘરડાં લૂલાં આંધળાં ગરીબ માને બાપ (હતાં) તેનો માધવ (નામે) દીકરો (હતો તે) અમાપ સેવા કરે.

અર્થ—એક આંધળાં, લૂલાં, ઘરડાં અને વળી ગરીબ માબાપ હતાં તેમને એક માધવ નામનો છોકરો હતો. તે તેમની ઘણીજ ચાકરી કરતો હતો.

(૨) અન્વય—માધવને માબાપ કહે, (કે) મનની વાત સાંભળ (જો) ધન ને આંખો હોત તો તીરથ કરવા જાત.

અર્થ—માબાપ માધવને કહે કે તું મારા મનની વાત (ઇચ્છા) સાંભળ, જો અમારી પાસ પૈસા હોત તો અને અમારી આંખો હોત તો અમે જાત્રા કરવા જાત.

(૩) અન્વય—માબાપનું મન પરખી (તેમને) સુખ કરવા ધારી (વિચાર્યું કે) કાવડ કરીને ફેરવું તો આ દુઃખ જાય.

અર્થ—એવી રીતનું માબાપનું મન જાણી તેમને જાત્રા કરાવી. સુખ કરવું, એમ નક્કી કરી, વિચાર કીધો કે જો હું કાવડ કરીને તેમને ફેરવું તો તેમનું આ જાતરા સંબંધી દુઃખ જાય.

(૪) અન્વય—એવો મનસુબો કરી કાવડ તૈયાર કરી (અને) તેવાર માત પિતા બે પાસે બેસાડીઆ.

અર્થ—માધવે એવો વિચાર કરી કાવડ બનાવી તેની એક બાજુ મા અને બીજી બાજુએ બાપને બેસાડયા.

(૫) અન્વય—કાવડ ખાંધે ભેરવી તીરથ કરવા જાય આ માધવના હેતથી સૌને અચરજ થાય.

અર્થ—માધવ ખભે કાવડ ભેરવી મા બાપને ઉંચકી જાતરા કરવા જાય છે. આવું માધવનું માબાપ ઉપર હેત જોઇ બધા લોકોને નવાઈ લાગી.

(૬) અન્વય—આવા દીકરા (ને) ધન ધન માને બાપ ધન ધન દીકરા (આવા) સારા હોય તો સંતાપ રહે નહિ.

અર્થ—આવા માબાપના સુખને માટે મહેનત લેનાર દીકરાને ધન્ય છે, અને એવા દીકરાનાં માબાપને પણ ધન્ય છે. બધા જ દીકરા એવા સારા હોય તો પછી માબાપને જરા પણ દુઃખ રહે નહિ.

(૭) અન્વય—સઘળા તીરથ ફેરવી જે વારે ઘેર ગયો (તે વાર) માતપિતા રાજી થયાં (અને) અપાર આશીષ દે.

અર્થ—બધા તીરથની જાત્રા કરાવીને જ્યારે ઘેર ગયો ત્યારે માબાપ બહુ રાજી થયાં અને તેમણે ઘણી આશીષ દીધી.

(૮) અન્વય—દીકરે ફરજ બજાવી (તે) પ્રભુએ જાહેર કીધી. (એમ) માબાપને સુખ આપે (તેને) લીલા લહેર થાયે.

અર્થ—દીકરાએ માબાપની સાથે જેવી રીતે વર્તવું જોઇએ તેમ માધવે કર્યું તો તેનાપર પમેશ્વરે દયા કરી ઘણું સુખ આપ્યું. તેવી જ રીતે જે છોકરા માબાપને સુખ આપે તેમને પણ પરમેશ્વર ઘણું આપે જેથી આનંદ થાય.

પાઠ ૨૬મો.

ચતુરાઈ—ચાલાકી
કુજો—બોટવો
સુઝી—જડી, યાદ યાવી
વિચાર—મનસૂબો સારૂં નરતું ખરૂં ખોટું તપાસવું તે
કાંકરા—પત્થર,ઈંટ ને,નળીઆં વીગેરેનાં નાના કટકા
ઉપાય—ઇલાજ
ધીરજ—હીંમત, સબુરી
તરસ—શોષ, પાણી પીવાની ઇચ્છા થવી તે
વાડામાં—ઘરની પછવાડેના ચોગાનમાં
ફાંફાં—વલખાં, ડાફાં
પાસે—નજીક
માહે—અંદર
આખરે—છેવટે
વેળા—વખત
રાજી—ખુશી
નાચતો—કુદતો.
છુપાઇને—સંતાઇને
કાજ—માટે, સારૂ
કંકર—કાંકરા
કઠણ—સખત
જલદી—તરતજ

કવિતાના અર્થ—બોટવાનું ઉંડું પાણી ઉપર લેવા માટે કાગડએ કાંકરા નાખ્યા તેથી પાણી ઉપર આવ્યું તે આજ પીધું. ૧

ધીરજ અને ચતુરાઇથી જે કઠણ કામ હોય તે પણ જલદીથી પુરૂં થાય છે માટે ભલે સૌ કરી જુએ.

પાઠ ૨૭મો.

કાપણી—અનાજ છોડવા ડુંડાં કાપવું તે
મહેનત—મજુરી
આથમતા·આથમી જતા
બચ્ચી—બોકી
ભાણુ—સુરજ
મલકાવી·હસતું મોં કરી
વંતાક—એક જાતનું શાક વેગણ
દાતરડાં—અનાજ કે ઘાસ કાપવાનું વાંકુ હથીઆર
ચમ્ચાર—ચાર ચાર
દહાડીઆ—મજુરી કરનાર
પટેલ—ખેડુત
વદાઇ—કપાઇ
મદદ—સહાય
ભાથું—ખાવાનું
તાજા—હુશિયાર
માખણ—દહીને વલોવવાથી જે ચીકણો હલકો પદાર્થ છાશ ઉપર તરે છે તે
માંડો—સરૂ કરો
બુડે—આથમે
આસ—ઓળ
અમ—આવી રીતે

પાઠ ૨૮મો.

ખળાં—ખેતરમાં અનાજ એકઠું કરવા સારૂ ચોકખી કરેલી જગ્યા
પાથરા—કાપવાથી ભોંયે પડેલા છોડ
પગર—દાણા મસળવાને તેનાપર ઢોરને ફેરવે છે તે
કુવળ—ઘઉંનું પરાળ
ખળી—દાણા મસળવાની જગા.

પટલાણી–પટેલની વહુ
કારભાર–વહીવટ
ઉપણી–ઝાટકી
હોંસીલી–ઉમંગી
પહોંચ્યા–પુગ્યાં
દેખાવ–ચિતાર
ભાર–ઘાસ ભરેલું ગાડું
ઠાલવ્યો–ખાલી કીધો
છેવટે–આખરે
પાક–અનાજની પેદાશ
ઉજાણી–જ્યાફત

પાઠ ૨૯ મો.

કાપણી–ઘાસ વીગેરે કપવાનું કામ
કુંડાં–કણસલાં
સંપે–હળીમળીને
ઉમંગે–હોંશથી
ફાલ–પાક
કોળી–ફલ્લા
આમ–આ બાજુ, આવી રીતે
તમામ–બધા
માસ–મહિના
પીરસી–આપી
સદાય–હંમેશાં
ઉભરાયો–ઘણો ફળ્યો
સુંદર–સારો
લણીએ–અનાજનાં કુંડાં કાપીએ
ખંત ધરી–હોંશ રાખી
કાં–કેમ
ખળું–અનાજ મસળવાની જગા
હૈયે–મનમાં
હામ–હિંમત
લણણી–કુંડાં કાપવાનું કામ
ઘાસ–ચારો
પૂળા–જુડીઓ
ગાડું–સામાન ભરવાનું અને બેસવાનું વાહન
વાળુ–રાત્રે જમવાનું જમણ

કવિતાની સમજુતી. (૫)

અન્વ—હે બાળકો (તમો) તમામ આમ આવો (આમ) આવો આપણે કાપણીનું કામ ઉમંગે કરીએ.

જો જો પેલી વાદળીઓ વરસીને ચાલી જાય (છે) બાર માસનું અનાજ પીરસી (ને) સદાય સંપે રહે.

અર્થ—અરે છોકરાઓ ! તમે બધા અહીં આવો આપણે હોંસથી કાપણીનું (ખેતરમાંથી કુંડા કાપવાનું) કામ કરીએ.

જુઓ ! જુઓ ! પેલી વાદળીઓ વરસાદ વરસાવીને જાય છે, તે એક વરસ દીવસનું અનાજ પાકે એટલું પાણી આપીને પછી હમેશાં સંપથી રહે છે. માટે છોકરાઓ.

(૨) અન્વય—ખેતર માંહે કેવો સુંદર ફાલ ઉભરાયો છે (તેને) સૌ ચાલો ખંત ધરીને લણીએ,

અર્થ—ખેરતમા ફાલ કેવો સારો ફાલી નીકળ્યો છે. તે ફાલને ચાલો આપણે બધા હોંશ રાખીને કાપી લઇએ, કાલ શા માટે કરીએ. માટે છોકરાઓ૦

(૩) **અન્વય**—હાથે વાંકું દાતરડું લઈ કુંડાં આમ કાપો, (તેને) લઇ ખળામાં ઢગલો કરતાં હૈયે હામ રાખો.

અર્થ—હાથમાં વાંકું દાતરડું લઈ આવી રીતે કુંડા કાપો તેને લઇને ખળામાં ઢગલો કરતાં મનમાં હિંમત રાખજો. માટે છોકરાઓ૦

(૪) **અન્વય**—અનાજની લણુણી પુરી થઇ. સર્વે ચાસ કાપો (અને) ચાર ઘાસની કોળી લઇને સૌ આ પાસ મૂકો.

અર્થ—કુંડા કાપવાનું કામ પુરૂં થયું તેથી બધા ઘાસ કાપો, અને ઘાસના કલ્લા લઇને સૌ એક બાજુએ મૂકો. માટે છોકરાઓ૦

(૫) **અન્વય**—પુળા કરી ગાડામાં નાંખી કામ પુરૂં કરીએ, (અને) ઘેર જઇ વાળુ કરી સરવે ઇશ્વરનું નામ લો.

અર્થ—ઘાસના જુડા બાંધી ગાડામાં નાંખી કામ આટોપી (પરવારી) લઇએ, એટલે ઘેર જઇ વાળુ (રાતનું ભોજન) કરી, આપણે સૌ ઈશ્વરનું નામ લઇ, ભજન કરો. માટે છોકરાઓએ૦

પાઠ ૩૦ મો.

ખળાં—અનાજ મસળવાની જગા	આવાર—હમણાંજ	ઉપણીએ—કચરો કાઢીએ
ખેડુત—ખેતી કરનાર	દીસે—દેખાય	તમામ—બધો, સર્વે
અનાજ—દાણા	છુટું—જુદું	કોથળા—ગુણો
ફુંસાં—ફોતરાં, છોતરાં	સરસ—સારા	કાજ—કામ
	પિઝાય—કચરાય	ફળ—બદલો
	કણુ—દાણા	મહેનત—મજુરી

કવિતાની સમજુતી (૬)

અન્વય—(હો) બાળકો આવાર આવો. જો ખળાં તૈયાર દીસે (છે) ચાલો આજ કુંડામાં રહેલું અનાજ છુટું કરીએ

અર્થ—હે છોકરાઓ તમે હમણાં અહીં આવો, જુઓ! ખળાં તૈયાર થએલાં દેખાય છે માટે ચાલો આજ આપણે ડુંડાંમાં રહેલા અનાજના દાણા છુટા પાડીએ.

(૨) અન્વય—જેમ બળદો ગોળ ફરતા (હોય) તેમ આપણે સૌ ફરીએ (તેથી) જો ડુંડાં સરસ પિલાય તો તરત છુટા કણ થાય.

અર્થ—જેમ ખળામાં બળદો ફરતા હોય છે તેમ આપણે બધા ફરીએ; જો સારી રીતે ડુંડાં ચગદાય (કચરાય) તો તેમાંથી અનાજના દાણા તરત છુટા થાય

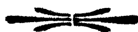
(૩) અન્વય—આમ ટોપલામાં ભરીએ (અને) તમામ અનાજ ઉપણીએ, (તેથી) જો! જો! ફુસાં ઉડી જાય (છે, ને) બધા કણ નીચે વેરાય (છે).

અર્થ—આવી રીતે તમામ અનાજ ટોપલામાં ભરીને ઉપણીએ (ઝાટકીએ) તેથી જુઓ! જુઓ! ફોતરાં ઉડી જાય છે, અને બધા દાણા નીચે વેરાય છે.

(૪) અન્વય—સાથ કોથળીએ લઇએ (અને) આમ હાથોહાથ ભરીએ (જો) ખેડુતોનું કાજ કરીએ (તો) આજ મહેનતનું ફળ મળે.

અર્થ—આપણે સાથે કોથળ લઇ તેમાં આવી રીતે હાથો હાથ અનાજ ભરીએ જો આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો આપણને આજ મહેનતનું ફળ મળે.

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૧ મો.

આકાશ—ગગન
સહેલ—મજા, ગમત.
નીકળ્યા—ચાલ્યા.
ચંદ્રમાં—ચાંદો
ત્યાર પછી—તેની પછી
મેદાન—સપાટ જમીન.
અજવાળું—પ્રકાશ.
ઝગઝગે—ચકચકે, તગે.
આથમે—સૂરજ દેખાતો બંધ થાય.
ઝાંખો—તેજ વગરનો
કામઠું—ધનુષ.
દહાડો—દિવસ
ગગન—આકાશ
વારૂ—વખત
તારા—ચાંદરણાં
વહેલાં—જલદી.

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૧ લો)

વરસાદ—મેઘ, આકાશમાંથી પાણી પડે તે.
દરીઆમાં—સમુદ્રમાં
ફોરાં—મોટાં છાંટા.
બેસાડયાં—ગોઠવ્યાં
સવારે—દિવસ ઉગતા પ્રભાતે [ચીતરો.
ઓટલો—ઘરને લગતો
દકાઇ—દબાઇ.
જરૂર—ખપ, કામ.
પોચી—નરમ
તળાવ—પાણી ભરાઇરહે-તેવો મોટો ખાડો, નાનું સરોવર
નદી—વહેતા પાણીનો ઝરો.
રથ—ચાર પૈંડાવાળી બેસવાની ગાડી.
પવન—વા, વાયરો.

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૨ જો.)

થોભ્યાં—અટકયાં. [વાનું.
પરસાદ—જમવાનું, ખા-
રેલમરેલા—રેલછેલ.
ચોકખી—સાફ. [શાક.
કારેલાં—એક જાતનું કડવું
બિચારા—બાપડા
ઘેબરીઓ ઘેબરના જેવે. મોટો. જાડા રોટલા
નેવે—નેવાંએ, ઘરના છાપરા ઉપરનાં નળીઆંના પાણી જવાની ખોભણ
મજા—ગમ્મત. [ગામ.
ગામડાં—થોડાં ઘરવાળો
માંડયા—લાગ્યા.
કચરો—પૂંજો. [ના કકડા.
કાંકરા—નળીઆંને પથરા-
પછડાતા—અફળાતા.
તણાઇ—ખેંચાઇ.
નાચતાં—કુદતાં.
છેવટે—છેલ્લે, આખરે.
ગીત—ગાયન.
ઉનીઉની—ગરમાગરમ.
નઠારી—ખરાબ.
તાણી—ખેંચી.

કવિતાના અર્થ—હે વરસાદ તું આવ, જેથી અમોને ઘેબરીઓ પરસાદ, ઉની ઉની રોટલી અને કારેલાનું શાક ખાવા મળે.

રે વરસાદ તું એટલો બધો આવ કે નેરે પાણી ગાજીને નઠારી છોકરા ને દેડકા તાણી જાય.

પાઠ ૩૩ મો

ઢેફું–ડું, દગડું
...ટોડી–માટી
કાદવ–કાચડ, પાણીમાં
કોહેલી માટી.
... રહેનાર, લખવા
માટે સેલ, હીરાકશી
વાગેરેની બનાવેલી તે
...પાલામાં–પવાલામાં
ગ્લાસમાં.
તળીએ–નીચે.
ડહોળુ–કચરાવાળુ.
નીતર્યુ–ચોકખુ.
રસ્તા મારગ ...
પોચુ–નરમ ...
રેતી–... ઝીણી ધૂળ
ઘસડી–ખેંચી
કઠણ–સખત.
ધારવાળા–કોરવાળા.
કકડા–ટુકડા.
ભોંય–જમીન.
કાંકરી–ઝીણી રેતી.
ખરે–... પડે,
ચૂ... ...ી.

પાઠ ૩૪ મો.

...

...ની જગા, (ભાટ
કણક–ધાતુનો ઢગળેલો
સીસ્કાં–પડ કર્યાં
નળીઆ–ઠીકરાં, નાળો.
આકાર–આકાર
કોઠી–દાણા ભરવા માટે
માટીનું બનાવેલું
મોટું વાસણ
ચપ્પુ–ચાકુ.
ભઠ્ઠી–માટીના વાસણ પ-
કવવાની જગા.
...–ઠીક કરવાના
...નાં ...
...માંથી–જમીનમાંથી
...
કઠણ–સખત
ચીકણી–ચીકાશવાળી,
... ...
નરમ–પોચી
ભાગ–કકડા
...–બળ
ઝટ–તરત
કાણાં–બાકોરાં
રેડી–નાંખી [ગાળર-
...–નાખી ...ની

પાઠ ૩૫ મો.

ધાતુઓ–ખનિજ પદાર્થો.
સળીઓ–...
હથોડા–ટીપવાનું ઓજાર
જંતરડામાં–સોનાનું કા-
ણાવાનું (તાર કર-
વાનું) ઓજાર
...–...જ રાતો
પિત્તળ–વાસણ બનાવ-
વાની જસત અને
તાંબાની મેળવણીની
બનાવેલી ધાતુ
ઓછાવત્તે–થોડા ઘણા
ટીપીને–ઘડીને
ઓળખાવ્યા–ઓળ-
ખાણ પાડી
છેટે–દૂર
લુહાર–લોઢું ઘડનાર ...
ધમણ–દેવતા ફૂંકવાનો સં-
તપાવ્યો–ગરમ કર્યો
ભૂકો–ધૂળ...
એરણ–સોની લોકો જે-
ની પર ભૂકી ટીપે છે
તે ઓજાર
તારવ...–...
... ...

કશાના–કોઇપણ વસ્તુના
ઝાંખો–ચળકાટ વગરનો

પાઠ ૩૬ મો

નાણું–ધન
શેઠ–સાહુકાર
કોથળી–થેલી
વટાવ્યા–છુટા પૈસા લીધા
ઢગલી–એક જગ્યાએ એકઠા કરેલા તે
રૂપીઆ–રૂપાનું નાણું
ઢબુ–બે પૈસો
મહોર–પંદર રૂપિયાનું સોનાનું નાણું
બજારે–ચૌટામાં
અધેલા–અરધા રૂપિયાના સિક્કા
સલામ–જુહાર કરવા હાથ કપાળે અડકાડવો

પાઠ ૩૭ મો

કુહાડી–લાકડાં કાપવાનું ઓજાર
તકરાર–લડાઇ, ટંટો
મોટાઇ–વડાઇ, ભલાઇ
સુંદર–[illegible]
[illegible] [નાશ
લાકડફોડો–લાકડાં ફાડનાર
કોટડી–ઓરડી
ચળકાટ–ઝળકાટ
કોદાળી–જમીન ખોદવાનું ઓજાર
ધાર–કોર
ચીરૂં–ફાડીયું
જીવ–પ્રાણ
તોલે–બરાબર
નાકું–કાણું
સખત–કઠણ
ફાટફાટ–ચીરાઇ જાય તેમ
કચ્ચાં–ટુકડાં
વડી–લઇ
બિચારી–બાપડી
વાર–વખત
પેદા થયાં–નિપજ્યાં

પાઠ ૩૮ મો

વાડી–બાગ
જમરૂખી–જામફળનું ઝાડ
ત્રિકોણ–ત્રણ ખુણાવાળી
લલકારતો–રાગ કાઢી બોલતો
ક્યારા–ચારે બાજુએ પાળ કરેલી હોય એવા જમીનના ટુકડા
મધપુડો–મધમાખીને રહેવાનું ઘર
લીલાંછમ–ઘણાં લીલાં
અભિલાષ–ચાહના
ગલગોટા–એક જાતનું
માળી–ફુલ વેચનાર
પંખી–પક્ષી, ચકલાં
ઝાળી–ઝાંખડી
કોસ–કુવામાંથી પાણી કાઢવાને ચામડાનું કોથળી જેવું બનાવેલું હોય તે
થાળું–કુવાને મથાળે પાણી ભરવાને બાંધેલું કુંડ જેવું હોય તે
નીક–પાણી જવાનો રસ્તો
ખુશ–પ્રસન્ન, રાજી

પાઠ ૩૯ મો

છોડવા–નાનાં ઝાડવાં
કળી–ઉઘડ્યાં વગરનું ફુલ
ડાંડી–ડાળી
મુળીઉ–મૂળો
પયગામ–[illegible]
[illegible]
[illegible]
કોહળાનો–એક જાતના શાકનો
જીવતા–જીવવાળા
વચ્ચે–વચમાં
ઉખેડી–ઉપાડી
થડ–મૂળ અને ડાળખી વચ્ચેનો ગાળો, ભાગ
ફેલી–[illegible]
ડાળી–ઝાડના ભાગ, ફાંટા

પાંદડાં—પાનરાં
ખીલશે—ફૂલશે
રોજરોજ—દરરોજ
પેઠે—જેમ, રીતે

પાઠ ૪૦ મો

ખરબચડી—ખાડા ટેકરા-વાળી
ટટાર—સ્થિર
ખુરશી—બેસવા માટે ક-રેલું લાકડાનું ટેકા-વાળું આસન
મૂળીઆં—મૂળ
ડાળી—ફણગા
નળ—ભુંગળું
છાલ—છોડાં
મેજ—ટેબલ
ખાટલા—ઢોલીઆ

પાઠ ૪૦ મો

તુરીઉં—એ જાતનું શાક
આરીઆ—કાકડીના, ચીભડાના
માંડવા—મંડપ
શાક—તરકારી
છાપરૂં—ઘરની છેક ઉપ-રનો ભાગ
લીલુંછમ—ઘણું લીલું
છોડવા—નાના ઝાડવા
વળગીને—બાઝીને
પથરાઇ—ફેલાઇ
વીંટળાઇને—અમળાઇને
તરબુચ—કલિંગડ
જણાતાં—દેખાતાં
ઉખેડયો—ઉપાડયો
બતાવ્યાં—દેખાડયાં
ટૂંકાં—નાના
અંતરે—છેટે
ગાંઠા—ગાંઠ

પાઠ ૪૨ મો.

ક્યાં—કયે ઠેકાણે
ગોટલો—મોટા ફળમાં અં-દરની બાજુનું જે કઠણ ભાગ હોય તે
પાકેલી—રસદાર
ભગવાન—ઇશ્વર
જતન—સંભાળ
લાગી—મંડી
દહાડો—દિવસ
વાસ—ગંધ, સોરમ
બાઝી—વળગી
પવને—વાયે
બાજે—બોજે
નીચા—જમીન તરફ
ડાલ—શણગાર
ગર—ગરભ, ગલ
બી—બીજ, બીયું
સવારમાં—ભાણમાં
દાબજે—દાબી રાખીને પોચી કરજે
ઢીલો—પોચો
ડીંટું—ડીચું
ફિંકો—નાંખી
ત્યાં—તે ઠેકાણે

પાઠ ૪૩ મો.

હીંડે—ચાલે
નિરાંતે—શાંતિથી
વગડાઉ—જંગલી
અમળાઇને—વળીને
વાગોળવું—ખાધેલું મોંમાં પાછું લાવી ચાવવું
જબરી—જોરાવર, બળ-વાળી
જડબાં—ડાચાં (બુત
જોરાવર—જબરી, મજ-
ધીમેધીમે—હળવેહળવે
ભસતો—ઓરડતો, કુતરો ઘુરકતો હોય તે
ફાટ—ચીરો
ઉતરી—ખુંચી, પેસી
ચામડી—ખલ
કઠણ—સખત
ખાડ—ખાએ ચીઆ
વાર—વખત
લગી—સુધી
ગમે—પસંદ પડે
પૂગ પડે—પહોંચી વળે

પાઠ ૪૪ મો.

ડુંગર—ટેકરા નાનાપર્વત

ચતૂખાટ—ચતૂં [ગવર
મજબૂત—બળવાળા, જો-
બરવાડ—બકરાં ને ઘેટાંનો
ગોવાળ
સોબત—સંગત, સાથ
લાગ—દાવ
ટોળામાંથી—જથ્થામાંથી
છટકી—નાસી
રસ્તે—મારગે
ભાવતો—પસંદ પડતો
કઠણ—અઘરૂં
માંડી—ગોઠવી
ઠરતા—ટકતા
વારેવારે—હરઘડી
કુદકો—ઠેકડો
ગબડયું—ગબડી પડયું,
નીચે પડયું
શોધવા—ખોળવા
ઉંચકીને—ઉપાડીને
ભૂલ—ચૂક
કીધા—કરી
યાદ રાખજે—સરત રા-
ખજે, ધ્યાન રાખજે
ફેર—તફાવત
આછા—છૂટે છૂટે
ઉન—ઘેટાંના વાળ
બાર—બોજો

પાઠ ૪૫ મો.

ગુણ—હાથ હો
જણસો—વસ્તુઓ ચીજો
પેંડા—માવો ને ખાંડનો
બનાવેલો પદાર્થ
દોહ્યા—દૂધ કાઢયા
શીખંડ—દહીં ને ખાંડનો
બનાવેલો પદાર્થ
દૂધપાક—દૂધને ઉકાળી
ચોખા ખાંડ નાંખી
બનાવેલો પદાર્થ
જાનવર—જનાવર. પશુ,
પક્ષી વગેરે
લોચા—લચકા
બાસુદી—દૂધ ને ખાંડનો
બનાવેલો પદાર્થ
વધારે—બહુ
મીઠું—ગળ્યું
ઠંડું—ટાઢું
બગડી—ખરાબ થઇ
આંચળ—થાન ધાઇ
મેલ—કચરો
તર—મલાઇ

પાઠ ૪૬ મો.

ડાઘીઓ—ડાઘવાળો
શિઆળ—કુતરાના જેવું
જનાવર
પરસેવો—ઘામ, ડીલમાંથી
પાણી નીકળે છે તે
ચાલાક—ચંચળ
પ્રાણી—જનાવર
ડોકાં—ડોલાં
ચશ્માં—આંખોએ પહેર-
વાની કાચની તખતી
કારકુન—મહેતો [નહિ
કકરા—ખરબચડા, લીસા
બબ્બે—બેનું જોડકું
રાજા—ઉપરી
પસંદ—ગમતું
સભા—મંડળ
ગુપચુપ—છાનામાના
અંત—છેવટે
જણાય—માલમ પડે
ગંધ—વાસ
એકદમ તરત
સઘળા—બધા
રીઝે—ખુશી થાય
વચ્ચે—વચમાં, અંદર
તીણા—અણીદાર
ખોરાક—ખાવાનું
જડમાં—ડાચાં
છેલ્લી—છેવટની

પાઠ ૪૭ મો.

પંખી—પાંખવાળાં જાન-
વર [મૂકે છે તે
ઈંડાં—પક્ષી વીયાય ત્યારે
બચ્ચાં—ઈંડાંમાંથી નીક-
ળે છે તે
સમડી—એક જાતનું પાં-
ખવાળું જનાવર

કબુતર—એક જાતનું પક્ષી
જલકુકડ—પાણીમાં રહેનાર પક્ષી
જનાવર—જાનવર
શોભે—શરીરે
માળા—પક્ષીને રહેવાનું
પડ—અસ્તર
ભેંડાયેલાં—બંધાયલાં
તરતાં—પાણીની સપાટી ઉપર રહેતાં

પાઠ ૪૯ મો.

ભુજ—પાંખ વગેરે
જીવજંતુ—નાનાં જનાવરાં
વિચાર—મનસુબો
બુરચા—પગ હાંબા
કોઠેલું—સડેલું
સળેલું—[illegible]
પદાર્થ હોય તેનું [illegible]
પાંજરું—પંખીને રાખવાનું
તરસુળ—[illegible]
કકડો—ટુકડો
મુકુલ—મુખ્ય
ખાતીને—ખાતીને
ફેર—તફાવત
છેડેથી—નાકેથી
સીધી—[illegible]
કુદતો—નાચતો, ખેલતો

પાઠ ૪૯ મો.

પડીકું—અંદર કાંઈ બી-
જી ચીજ ઉપર કાગળ વીંટાળેલો હોય તે, નાનું પડીકું
લાવ્યું—લાવ્યું
મહેતાજી—છોકરાને ભણાવનાર, માસ્તર
હળદર—એ વનસ્પતિ (એક જાતનું મૂળ અંદર પીળા રંગનું તે દવામાં તે રસોઈમાં આવે છે)
રેશમી—તાસક, નબકડી
[illegible]—ચીકણી
ચાલુ—પછી [illegible]
રેડી—નાખી
ભેગી—ભેગો
મેરેમેરે—આખે
[illegible]—રસ્તો
બળતો—બળતો
સરખે ભાગે—[illegible]

પાઠ ૫૦ મો.

પારણું—હીંડોળ
પાંગરો—પેરણું અંગરખાનું [illegible] હોય તે
બમણી—લાકડાની કુંડી,
મલમલ—એક જાતનું ઝીણું કપડું [illegible]
ચિનાઈ—ચીનાઈ રેશમી
દોયણાં—પહેરણું બાંધવાનું
[illegible]—[illegible]
[illegible]—[illegible]
શમી [illegible]
રેશમી—રેશમી
તગારું—ગારનું, ગરેલું
માણી—એક જાતનું [illegible]
નાડુ—છોકરાનું નામ છે
ઓળી—ખોળો
[illegible]—[illegible]
પરોવ—ઘાલ
ભરવ—[illegible]
મુતળીઓ—[illegible]
પાચા—[illegible]
મજા—ગમ્મત
ડોરંલી—[illegible]
ઝુલાવવા—[illegible]
લાવવા [illegible]
[illegible]
પીતે—[illegible]
[illegible]
[illegible]—સુખી
ઝાઝા—વધારે
હેતે—પ્રીતિથી
ઝુલાવું—[illegible]
પધરાવું—બેસાડું
[illegible]—[illegible]
પઢાવું—શીખવું

બલિહાર	ચાદર ચાદરી, ચોફાળ	સેરલેરાં—મધુરાં
મોરલો	સેજ—પથારી	લાકડ્ડા—લાકડા, રૂપાલા
મઢાવુ—જડાવું	બીછાવું—પાથરું	ગજવે—ખીસાનાં, ઘું-જામાં
તાણ—રતની ભરેલી	હીંચોળું—ઝુલાવું	

કવિતાની સમજુતી. (૭)

અન્વય—બાઈને હાલરડું વહાલું રે (તેથી હું) ગીત ઘુમણ ઘાલુ રે બાઈને

રંગીલા રંગીલા પારણે પોઢો (હું) ઝાઝા હેતે ઝુલાવું; બાઈને પારણીએ ભમરી મેલાવું (અને) પુતળીએ પધરાવું—બાઈને૦

અર્થ—મારા બાઈને ઉંઘાડતાં ગાવાનું ગીત ઘણું વહાલું લાગે છે તેથી વારંવાર ગાતાં દોરી ખેંચીને હીંચકાં નાંખું.

હે રંગીલા? રંગેલા ઘોડીઆમાં તમે સુઈ જાવ, હું તમને ઘણા હેત વડે હીંચકા નાખું, હે બાઈ તમારે ઘોડીએ ફુદડીઓ ચોઢાવું અને લાકડાની પુતળીઓ બેસાડું—મારા બાઈને૦

(૨) અન્વય—પારણે ચીતરેલી ચાંદની ચકલી ચડાવું (અને) પોપટ પઢાવું, બાઈને રમવા સોનેથી રમવા મોરલો મોતે મઢાવું—બાઈને૦

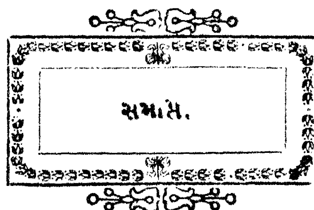
અર્થ—ઘોડીઆ ઉપર ચીતરેલી ચાંચવાળી ચકલીઓ અને ભણતો હોય એવી રીતે પોપટ બેસાડું, અને હે બાઈ તારે સારૂં સારી રીતે રમવા માટે મોર સોનેથી મઢાવું—મારા બાઈને૦

(૩) અન્વય—પારણીએ મખમલ (અને) મશરૂની તાણ તળાઈઓ પથરાવું (અને) સુવાની સેજ બિછાઈ ચાદર(અને) ગજવામાં બિછાવું—બાઈને૦

અર્થ—ચોડીઆમાં તરતની ભરેલી મખમલ અને મશરૂની ગાદીઓ પથરાવું અને તે ઉપર ચીન દેશમાં બનેલી ચાદર અને ચંપાના ફૂલ પાથરી સુવાને માટે પથારી પાથરૂ—મારા ભાઇને૦

(૪) **અન્વય**—હે વહાલા હીરની દોરીઓ હીંચોળું અને ઘેરાં ઘેરાં ગીત ગાઉં, (હે) લાડકડા ભાઇ (જ્યારે) ઊંઘીને ઊઠશે (ત્યારે) ગજવે ખાવું ઘાલીશ—ભાઇને૦

અર્થ—હે મારા વહાલા! હું હીરની દોરી બાંધી હીંચકા નાંખું, અને આંખમાં ઘેન આવે એવાં મધુરાં ગીત ગાઉં, હે મારા લાડકવાયા તમે જ્યારે ઊંઘીને ઉઠશો ત્યારે તમારા ખીસામાં (ખુંજામાં) ખાવું ઘાલીશ—મારા ભાઇને૦

જાહેર ખબર.

બીજા ધોરણની નોટ તથા અર્થ હવે પછી તૈયાર થશે તેમજ હમારા તરફથી મુખપાઠ ગીત સામાન્ય ભુગોળ ડિક્ટેશન ગ્રામર વિગેરે બહાર પાડવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી છે. તે શીવાય હમારે ત્યાંથી શાળાપયોગી બુકો નાવેલો, ગાયનો, ગઝલો વિગેરે વિગેરે મળશે.

બહાર ગામના ઓર્ડરપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

મળવાનું ઠેકાણું:—

તાર ઓફીસ સામે—સુરત.